

ZONDAGAVOND IN ROME

door MARY POS

Wat Ds Paolo Bosio mij vertelde

Zondagavond in Rome. Ik ben op weg naar de kerk. In de straten is het verkeer veel minder dan op de dagen der week, maar de trottoirs zijn vol wandelaars.

De zon glijdt naar den horizon en de schaduwen worden langer. Ik zie hoe de hemel zich kleuren gaat en daarom neem ik mijn weg over de Pincio, waar men een onvergelijkelijk heerlijk uitzicht over de stad heeft en waar men de zon ziet verdwijnen achter de verre heuvelen.

Langs de kerk van de Heilige Drieuldigheid wandel ik den zacht hellenden heuvel op, met de altijd groene boommen en de zuiver-vormige schaalfontein voor de Villa de Medici. Het water neuriet en de klokken beginnen te luiden. Ik ben alleen te midden van de menigte, maar ik voel me heelemaal niet alleen, het is of ik voortwandelaar op de maat van een zachte muziek, zoo feestelijk is de gloed van de scheidende zon, zoo hoog en klaar de avondhemel en zoo aangenaam is het te gaan tusschen al die langzaam wandelende voorbijgangers: Romeinsche vaders en moeders met hun bruinogige, zwartharige kinderen rondom zich, de allerkleinsten op hun arm en allen in Zondagskleeding.

En velen zetten zich op het lage muurtje om de zon te volgen tot zij verdwenen is achter de heuvelen en in de tuinen tegen de helling flonkeren de sinaasappels als vuur tusschen het donkere groen, de cypressen wiegen zich zacht op den avondwind en de palmen rekken zich naar den hemel, die al schooner wordt.

Elke koepel boven de huizenzee — en hoevele heeft Rome er niet? — zingt in het feestelijk licht en elk hunner klokkestemmen heeft weer een anderen klank. Nu staat de scheidende zon vlak achter den koepel van Michel Angelo, door de St Pieter omhooggedragen, vuurstralen schieten naar alle kanten uit en ik moet denken aan de witte duif in het zachtgele albast boven het hoofdaltaar.... Altijd, bij zonsopgang, wordt het albast louter goud, het licht stroomt de gewelven van de machtigste aller kerken binnen en de witte duif van Gods heiligheid schijnt zich los te maken en omhoog te zweven.

Maar ik ben op weg naar mijn eigen kerk, die, hoe ook in het niet vallend bij de St Pieter, mij elken keer, dat ik in Rome ben, meer vertrouwd wordt.

De zon is verdwenen, de roode gloed dooft uit. Ik ga nu vlug de breede trappen af, die uitkomen op Piazza di Spagna met de kleine fontein van Bernini in het midden. En door de schemerige straten loop ik in de richting van den Tiber. Geel is zijn stroom, hij schijnt het licht niet te kunnen loslaten voordat de vele lantaarns zich gaan spiegelen in zijn vloed. Nog één straat, dan sta ik op Piazza Cafour. Links is het geweldige blanke Paleis van Justitie, maar ik ga rechts naar de eenvoudige witte kerk met de twee torens, waarvan de deuren wijd openstaan. Voortdurend gaan er nog menschen in en uit, sommigen uit nieuwsgierigheid, anderen omdat ze dachten, dat ze één van de ontelbare Roomsche kerken binnengingen, maar die onrust is maar betrekkelijk en betreft alleen het gedeelte vlak bij de deuren. Als ik binnentreed is er al een groote menigte bijeen, zoo te zien is er zelfs geen plaats meer over, maar een kennis, die me ziet, wenkt me reeds. Als allen wat opschuiven kan ik er nog wel tusschen....

En terwijl daarbuiten op het palmenplein de trams en autobussen komen en gaan, en in het plantsoen, waar de oleanders gaan knoppen, groepen menschen in geanimeerd gesprek den zachten avond genieten op de vele banken, is hier een aandachtige menigte bijeen, en het aantal van de eigen gemeenteleden maakt slechts een klein deel daarvan uit.

Bijna altijd trekken de avonddiensten, die een evangeliseerend karakter dragen, groote belangstelling, maar vooral wanneer Pastore Bosio spreekt. Het is misschien een jaar geleden, dat ik in een artikel ook iets over hem vertelde. Welk een vurig redenaar hij is, ondanks het feit, dat hij volslagen doof is. Een granaatsplinter ontnam hem het gehoor, toen hij als kapitein in den wereldoorlog streed.... Maar verre van daar, dat het hem gesloten of pessimistisch of argwanend zou hebben gemaakt, integendeel, ik heb hem altijd in hetzelfde humeur aangetroffen: opgeruimd, vol goeden moed en vol humor. Zoals laatst, toen hij zeide: „Ik ben maar niet te benijden, dat ik oorlogs-

invalide ben! Eerlijk gratis abonnement op alle trams en autobussen hier in Rome! En dat wil wat zeggen voor een dominee!”

Hij is een groot en breedgeschouderd man, een reus onder zijn doofheid, maar hij spreekt met zóoveel warmte en overtuiging, dat er een rechtstreeksch contact ontstaat tusschen hem en zijn hoorde, als redenaar en dat het zóó komt, dat hij zoo sterk zijn gehoor weet te beheerschen en te bezielen.

Hij is een groot en breedgeschouderd man, een reus onder de Zuiderlingen, die meestal om de middelmaat niet halen, maar hij komt ook uit de bergen van Noord-Italië.

Zijn vader was professor aan de theologische faculteit der Waldenzer Hoogeschool en vertaalde den Bijbel in het Italiaansch. Zijn broeder is nu professor en hij zelf één der beide dominee's, die de Waldenzerkerk in Rome bezit. En omdat hij ook mijn dominee is, als ik daar ben en hij mij bovendien iets mededeelde over den werkelijken toestand ten aanzien van de Protestantische kerk in Italië, waarvoor velen belangstelling hebben en berichten de ronde doen, is het mij een vreugde nog iets over hem en het werk der Waldenzen te vertellen.

De dienst begint. Staande zingt de menigte het aanvangslied, staande, zooals trouwens altijd gezongen wordt en met vuur en enthousiasme. Dan volgt het gebed en daarna de preek van dominee Bosio. Maar welk een preek! Een, die onder ademlooze stilte wordt aangehoord, waarin hij spreekt over de beteekenis van de Waldenzerkerk, over de beteekenis van het Protestantisme; scherp omlind naar voren brengt, dat er volgens de wetten in Italië vrijheid van godsdienst bestaat en eenzelfde vrijheid om zich te uiten, maar dat dit laatste niet wil zeggen, dat men elkan-

der op beleedigende wijze en in den rug heeft aan te vallen. Wanneer men in zijn overtuiging gerespecteerd wil worden, dan moet men ditzelfde respect ook toonen ten aanzien van de heiligste overtuiging van anderen.... Dan spreekt Ds Bosio over den rijkdom van het protestantsche geloof, over de geschiedenis der voorvaders, hoe zij, als het moest, konden sterven voor hun overtuiging en dit met duizend voorbeelden getoond hebben en hoe ook nu nog elke echte Waldenzer dit zal kunnen doen voor zijn heerlijk geloof, het geloof in den Drieënnigen God en in Christus' volkomen verlossing door zijn kruisdood....

En als hij geëindigd heeft zingt een koor den eed van Sibaud, den eed eens door de vaders gedaan op de kleine bergweide in de dalen van Piemont, waar zij plechtig zwoeren trouw te zullen blijven tot in den dood....

Na den dienst sprak ik hem nog even in zijn studeervertrek.... Ik vertel hem over de vele berichten, dat de Protestanten het steeds moeilijker zouden krijgen in Italië en vraag hem wat hier van waar is.

„De moeilijkheden, die er zijn, komen in geen geval van de zijde der regeering,” zegt hij.... „Wij bezitten volle vrijheid om ons geloof te belijden niet alleen, maar hebben ook het recht er vrijelijk voor uit te komen.... De wetten dien-aangaande hebben geen enkele onduidelijkheid....

„Dat er kort geleden weer een dertigtal leden van de Pinkstergemeente, die ondanks het verbod opnieuw vergaderen wilden in de catacomben, in hechtenis zijn genomen, is in geen geval uit haat tegenover het Protestantisme geschied, maar uitsluitend omdat men deze groep niet wenschelijk acht in verband met de geëxalteerdheid, die bij velen aan den dag treedt tijdens het houden van hun godsdienst-oefening.... Ook het Zuidelijk temperament speelt hierbij een rol en men is van meening dat dit op menschen, die psychisch niet sterk zijn, een gevaarlijken invloed kan hebben.

„Ook het verbieden van andere godsdienstige groepen heeft motieven tot grondslag gehad, die niets met een kwade gezindheid tegenover het Protestantisme zelf te maken hebben, maar men wil nu eenmaal het volk niet versplinteren laten in allerlei sekten....

Wat ons betreft, herhaaldelijk hebben wij in de jaren die achterliggen, pogingen aangewend om al die verschillende groepen, die dikwijls door zulke kleine verschillen van elkander gescheiden waren, te vereenigen in één groote, sterke, Protestantische kerk.... U voelt zelf ook wel, dat

Naar een litho van M. C. Escher

EEN SCHILDERACHTIG STRAATJE IN ROME

is voor een land als Italië met z'n overweldigende Roomsche meerderheid dringend noodzakelijk... Maar men wilde niet, er was geen denken aan dat men over zijn soms zoo kleine bezwaren heen wilde stappen, om vereenigd sterk te staan... Men wilde niet, ofschoon een zóo groote verdeeldheid onder de kleine groep Protestanten tegenover de miljoenen Roomsche-Katholieken fnuikend is...."

Pastore Bosio zucht even... Hij is moe na zijn vurige preek, maar nog even enthousiast als toen hij voor zijn aandachtig gehoor stond.

"We zullen strijden voor de goede zaak," zegt hij en zijn donkere oogen hebben een vastberaden blik... „Ik ben niet geschapen om een haas te zijn... Ook dezen avond heb ik gezegd wat ik voelde te moeten zeggen... Nooit val ik een andere kerk aan, maar ons verdedigen tegen zooveel onjuiste en onwaardige aantijgingen is ons recht! En verdedigen zál ik onze heilige zaak.

„Van dit recht zal niemand mij kunnen afhouden, al zou men mij morgen aan den dag in de gevangenis sluiten. Ik zal mijn boodschap blijven brengen. Ik zal mijn opdracht nakomen. Ik zal er als het moet voor sterven!"

Zoo vol ernst zag ik Pastore Bosio nog nooit... Het lamplicht valt op z'n reeds grijzend haar en het weerkaatst in zijn bruine oogen....

En ik denk aan hetgeen hij ook dezen avond zeide: Wij gelooven in Gods Woord en in Zijn wil, zooals de Bijbel ons dien leert, en zooals Jezus dien aan Zijn discipelen heeft medegedeeld... Onze kerk gaat terug tot de eerste Christengemeenten en nog altijd gelooven wij hetgeen zij geloofden... In den loop der eeuwen is niets aan onze beginselen veranderd en de wetten, waaraan wij gehoorzamen, zijn niet door menschen vervormd.

Pastore Bosio is een krachtig strijder, maar tegelijk een wijs, en door en door eerlijk strijder, een echte Waldenzer....

Het is jammer, dat het heerlijk werk van hem en de andere Waldenzerdominee's zoo bemoelijk wordt door het tekort aan geldelijke middelen. Ik denk aan den jongen dominee in de Abruzzes, die vooral in den winter zoo onherbergzaam zijn, als de sneeuw de bergtoppen een meter dik bedekt en die toch heel dat uitgestrekte gebied bearbeiten moet, een dag hier en een dag daar, eten bij een gemeentelid, slapen bij het kerkje en dan maar weer verder op z'n lichte motorfiets. Hij en ook de andere dominee's, in Sicilië of in het Noorden van Italië, in de valleien van Piemont, arbeiden tegen uiterst geringe salarissen, en toch verrichten ze in hun uitgebreide gemeenten met enthousiasme hun veelvuldigen arbeid en vinden ook in den winter hun weg door de sneeuw, naar de hooge bergweiden, langs nauwelijks begaanbare paden vol steenen, omdat daar ergens in een eenzaam huis, een steenen hut, een zieke vol verlangen wacht op hun komst....

Langs een geheel anderen weg ga ik terug. Ik wandel in den stillen avond langs de oevers van den Tiber en kom tenslotte op Piazza Venezia terecht, waar in het vergrauwde palazzo Mussolini zijn zetel heeft. Aan den overkant is de nu gesloten Bijbelwinkel. Morgen zal iedereen daar weer vrij kunnen binnen gaan. Ik neem de Via Quattro Novembre, waar de andere Waldenzerkerk is en waar in een der huizen dichtbij het bureau der kerk is gevestigd. Beneden is eveneens een Bijbelwinkel. Zij heeft slechts één venster, maar is van onschatbare waarde, want dagelijks gaan er duizenden menschen langs den geopenden Bijbel, die daar ligt en verder kan men er alles uitstellen, wat men verlangt te laten zien, in de hoop, dat het tot iemand iets te zeggen zal hebben.

Hier was het ook, dat ik het laatste bedrag, door Timotheüslezers bijeengebracht, heb afgedragen. Ik weet dat het goed besteed zal worden. Ik moest den dank der Waldenzergemeente overbrengen. Er ligt een sterke band tusschen hen en ons. En ik hoop van harte, dat zij opnieuw verblijd zullen worden door verderen steun voor hun heerlijk werk.

Eén trouwe mede-arbeider, één trouwe mede-arbeidster, vol levend geloof in de ziel, vol onverkleurde liefde in het hart, is mij meer waard, dan eenige duizenden goud- of zilverstukken.

VON BODELSCHWINGH

360

TEEKENEN DER TIJDEN

EEN ROOKENDE VULKAAN

Vuurspuwende bergen, die door hun rooken weinig goeds doen verwachten, worden niet ongevaarlijker, als er nu en dan aan den voet enkele onschuldige duiven vliegen; zelfs niet, als zulk een symbool van den vrede zich een oogenblik zou neerzetten op een tak van een boom op de helling van zoo'n met dood en verderf dreigend monster.

De wereld lijkt treffend op een vulkaan — helaas niet op een uitgewerkten! — en aan den voet van dezen vulkaan worden de vredesbeloften steeds vlotter geschonken. Ze is tot de tanden toe gewapend; overal hoort men het lied van het zwaard!

De Spaansche revolutie woedt voort en Italië en Duitschland verbergen hun sympathie niet voor een der strijden-de partijen. Hier hangt een Europa bedreigend conflict. Frankrijk wordt door angst voor zelfbehoud tot niet veel goeds gedreven.

Engeland schijnt verbijsterd, meer dan ooit, en rust zich toe als nooit te voren.

Rusland vertoont, wat zijn binnenlandsche toestanden aangaat, een somber beeld, hoezeer het ook tracht, alles begerlijk voor te stellen. Het schijnt er erger te zijn, dan in den veel gesmaden Czarentijd. De zaden van ontevredenheid en opstand worden gestrooid.

Duitschland en Italië zijn verbonden met Japan, en deze wereldmacht streeft naar de opperheerschappij in het geheele Oosten. Ze is de zeer gevreesde!

En alle landen in Europa lijden onder de voorbereidselen voor den oorlog. In ons vredig land hoorde ik in den trein in een gesprek tusschen twee heeren den een tegen den anderen zeggen: „Wij moesten samen maar een slooperijte beginnen, het ijzer is duur, het is nu een goeie tijd.“

Wat staat Europa, wat staat ons land te wachten?

Wat zal het worden in de Vereenigde Staten?

Biedt de wereld niet waarlijk het beeld van een rookenden vulkaan? En aan den voet fladderen de vredesduiven: de volkeren der wereld hooren afwisselend vredesklanken en oorlogsliederen.

Als Mussolini, die ook in den laatsten tijd meer dan eens over vrede sprak, bij een redevoering zegt: „Italië hoopt, dat zij den langst mogelijken tijd van vrede ingetreden is“ en er dan aan toevoegt, dat Italië den vrede wenscht, dan weet men dáárdor nog niet, waar men aan toe is, want dezelfde man verklaart, dat het Italiaansche volk niet gemakkelijk vergeet, en dat het veertig jaren gewacht heeft, om Adoea te wreken. Tot zijn volgelingen heeft hij deze woorden gericht: „Zwarthemden, de leuze van den tegenwoordigen tijd is: indachtig blijven en zich voorbereiden.“ Dit laatste is klaar en duidelijk een parool voor den strijd. Door deze woorden wordt de wraak gevoed. Niets is gevaarlijker, dan niet te willen en te kunnen vergeten.

De machtige in de stad op de zeven heuvelen heeft ook gezegd, dat de Fascisten van zijn land de fabel van een blijvenden vrede, die nooit bestaan heeft, en ook nooit wezen zal, verwerpen. Intusschen, in deze bewering is een element van waarheid. Want gedurende deze bedeeling zal de bestendige vrede niet aanbreken. Er zijn tijdperken van vrede geweest in de historie, maar telkens weer is deze verstoord geworden. Dit is gelegen in den toestand der volkeren, en in de heerschappij van den booze. Doch deze bedeeling zal een einde nemen, en dat einde is niet meer ver. Onmiddellijk vóór het groote eindconflict zal er een korte vrede zijn; de menschen zullen zeggen: „Vrede, vrede, geen gevaar!“ Maar dan komt het haastig verderf over allen, onverwachts en onafwendbaar. Zóo onderwijst ons de apostel Paulus in den Brief aan de Thessalonicenzen. Satan zal in zijn macht worden gebreideld; de dienstknecht van Satan bij uitnemendheid — de Antichrist — zal worden ontroond. De overste dezer wereld zal zwichten voor den Redder der wereld, en de Antichrist zal wijken voor den Christus des Heeren. En dan, als de Vorst des Vredes regeeren zal, dan zullen de zwaarden worden omgesmeed tot spaden. Het eene volk zal tegen het andere volk geen zwaard opheffen, en zij zullen geen oorlog meer leeren. Uit Sion gaat dan de wet uit en uit Jerusalem des Heeren Woord! (Jes. 2.) Zoo onderwijst Hij, die alle dingen kent, en die ons kan bekend maken, wat het einde wezen zal. En bij Zijn Woord zien we de dingen, zooals ze waarlijk zijn.

J. T.